

Huanina smrt koju su ubrzali ogorčenost i rat, osvežila je pojedinosti čuvenog dogadaja. I Fraskito je, idući za kovčegom, čuo iz svojih leđ drske reči, odlomke razgovora, čitave rečenice pa čak i prigušen smer koji su se verovatno odnosili na kradu u vozu. Tu kradu nisu izbrisale iz sećanja ni tri godine rata. Fraskita je obuzimao nemoćan gnev. Bacivši na kovčeg prvu pregršt zemlje, promrmlja tihu ridajući: »Sve će vratiti. Videćeš, Huana. Do poslednje pare. Nisu ga čuli. Ljudima koji su iz ravnodušnosti i poštovanja gledali pred se da učinilo se da su čuli neko obećanje, zakletvu ili pretњu koju će vreme već umeti da preinaci i ohladi.

Jedan po jedan ljudi su prilazili pružajući ruku udovcu, Huaninom deveru i nećacima, a onda su krenuli prema selu u grupicama ili po dvoje, sa vajajući usput cigarete i časkajući o letini, ostavljajući za sobom tuđu pokojnicu.

Fraskito nije otisao da prenosi kod nekog od svojih nećaka. Izdržao je do kasno u noć prisustvo rođaka i žena koje su došle da mole krunice za pokoj duše. Onda je ostao sam u kući u kojoj je oduvek živeo sa Huanom. Povukao je zasun na ulaznim vratima, bacio na pod slamaricu, uvio se u vuneni pokrivač i mirno, u mraku, gotovo dodirujući nogama vrata njihove sobe, zuri u tavanici i razmišljao o smrti i o tome da će njegova Huana biti strašno usamljena i da će joj biti vrlo hladno, da će se možda čuditi u nemom, neizrecivom bolu što on nije sa njom, kao uvek: što ju je ostavio tu, tako daleko, pod zemljom, kao da bi ona, jadna Huana, tako nedužna, tako neiskusna, mogla da ozbiljno shvati smrt, konačnu i neopozivu. »Huana, čedo moje, navikavaj se da ne budeš sa mnom; prvo neko vreme; onda opet neko vreme; tako, malo-pomalo. Zemlja je suva, tvrda i nabijena, ali milostivi Gospod Bog naš zna šta radi, čedo moje; On će te, malo-pomalo, ali sigurno navići da se ne vraćaš kako bi me gledala, da danima i danima budeš bez mene – tu mu se oči napuniš susama – i možda će biti bolje, možda će biti veselija i jednoga dana ćeš saznavati, Huana, kako u paklu stradaju oni što su nas pokrali.«

Ne. Bio je siguran onaj predusretljivi čovek iz voza još živ. Da li ih je on pokratio? Ili je to učinio fotograf sa konjem što ih je slikao na seoskom trgu? Nije nikada saznao. To su učinili svi oni. Beležnik koji ih je uporno i nestripljivo požurivao: braća Gomes, koji su prilikom kupovine Žmirkali i smejali se uporno ponavlajući da su dobro platili; posrednik Karasko; ljudi koji su stajali na trgu, obučeni u duge tamne bluze i gledali ih drsko, zlobno i podrugljivo; crkvenjak u crkvi u koju je Huana navaljivala da uđe da bi platila misu za don Rokea; onaj voz prepun ljudi, vike, dima, sunca i vetra sa neobjašnjivim i neprijatnim zaustavljanjima, zamorom, nervozom i gurnjavom. Sve to je bila lukeška zavera da opet budu osuđeni na rintanje, na krajnju, dobro im poznatu bedu. On je već prema svemu bio ravnodušan. I podižući obreve pogleda u pravcu groblja i promrmlja:

»Ako me nema ovde za Dan mrtvih, Huana, seti se da su nam uzeli novac, sav novac, da poslednje pare.«

Sačekao je da se zaplave pukotine na ulaznim vratima. Ustao je u tišini i za trenutak zastao pred vratima spačavaće sobe. Naglo ih je otvorio rešen da ne gleda, tako reći da ne diše. Na jednoj stolici ugledao je svoje čojano odelo. Obukao ga je na brzinu, nespretno. Otvorio je poslednju fioku trbušatog niskog ormana, a krupne seljačke živahne oči su ga gledale sa fotografije. Na fotografiji sa svadbe bili su njih dvoje, čvrsti kao da su korenim urasli u zemlju, ali to se na njoj videlo odmah pre nego na njemu. Stavio ju je u unutrašnji džep kratkog kaputa. Uzeo je smedu džemper, vuneni ogaća, crni šal i crnu kapu. A iz spačavaće sobe je izšao posrčući, gotovo gušći se, nasloni se na zid u hodniku i dve suze su mu se skotrljale niz lice jer je iako to nije želeo, osetio njen miris – spačavaće soba je još bila topla od Huaninog tela. Mirisala je kao što je on znao da Huana miriše nedeljom. I orman unutra bio je pun nje. Otvorio je kapiju kada se tama počela puniti svetlošću i sad je sam, kao one svirepo radosne i kobne zore kad je pošao sa Huanom, lagano krenuo prema stanici. Seo je da sačeka dolazak voza. Pojavio se brekčići kao crna životinja koju bičem nateraju da pregazi zornu nalik na ogromni prijava podočnjak. Izvadio je kartu. Popeo se u wagon. Kada je voz kretao, polja su izgledala kao ukočena od studeni, vetrar je prodorno zvijždao, a na nebju je još bilo zvezda. »Kakva noć! Kakva hladnoća za tek umrlo telo! Jadna moja Huana! Tako mi je teško da te ostavim! Kako je strašno baciti zemlju na jedan život, kao u igri, kao od šale i nikad je više ne podrći! Nikad više!«

Fraskito je širom otvorenih očiju zuri kroz prozor vagona i micao polutovnjim drhtavim usnama: »Zbogom, Huana! Zbogom, Huana, kćeri moja!« Peron je bio prazan. Mahnuo je rukom u pravcu groblja opratajući se od pokojne žene i svog nerazdvojnog druga. Gledao je seoske krovove, školu, don Rokeovu kuću, crkvu, toranj opštinske zgrade i, na prvoj krivini pruge, zapadni zid groblja i jedan čempres. Tamo je ona. Navikava se na neopozivost svoje smrти zaboravljajući na Fraskitove poljupce, na fizičku svakodnevnicu svojih ženskih domaćih poslova, na časjanici i smeh sa susetkom, na topla i druga, toliko prijatna popodneva pred kućom. Tamo je sada. Stupa tužna i ojađena u tako veliki, tako svečani, tako bestesleni svet da postane ništa. Zato se dogodilo da je Huana, jadna Huana, skromno ovozemaljsko stvorene, imala sada neverovatan značaj; ulazila je u zanosnu i neizvesnu reku večnosti.

španski priovedači

radivoje konstantinović

Poslednjih decenija svedoci smo ogromnog uspeha književnosti pišane na španskom jeziku. I u svetu, i kod nas, mnogo se prevede dela Borhesa, Kortasara, Markesa, Asturiasa, Nerude, izvrsnih priovedača, romano-

Kad je sišao s voza, jutro je blještalo od sunca. Pomislio je da se Huana sada odmara od strašne noći ispunjene studenim i samoćom; proteže se snena, a možda će do nje dopreti i ptičji cirkut i svetlost dana. Fraskito je lagano hodao ulicama koje su lako mirisale na anis, vino i žukovinu. Varošica u kojoj se dogodila krađa, neugledna, nesrazmerna, puna svetlosti, već se budila. Kad je stigao na trg, ravnodušno je pogledao levo i desno i seo na klupu. Tu su, kao i onda kad su došli da prodaju nasledstvo, stajali neki ljudi i časkali ili čutali. Prodoše devojčice noseći vodu pa čovek s magarcem nudeći neku robu. I jedan stari »ford«, sav kaljav i prašnjav koji je u žurbu jedva uspevao da promuklom trubom natera ljudje da se sklone u stranu. Na jednom uglu iznad ulaza pločica s natpisom: »Beležnik«. Tu se dogodilo ono. Tu je sve počelo. Možda su od samih vratu pratili njihov trag. Neko ko je to znao obavestio je bezdušnike, jednog ili više njih, koliko ih je već bilo. Fraskito se seti Huane, zadrhala kao list, učišći se i stisnu dršku štapa, a oči mu se napuniše susama. Sada je ovde došao da traži milostinju, da traži svoje, paru po paru, da ga izdržavaju do kraja života. Sve će mu vratiti. Živeće od njihovog novca dok ne umre. Nije mogao, niti je želeo da više radi. To je činio dok je Huana bila živa, jer ona nikad ne bi pristala da on bude projekat. Takođe joj za njena života nije govorio o svojim namerama jer bi ga ona naterala da se zakune da nikada to neće uraditi. Ali sad je sve smislio. Što je dan ukrade, drugi isprosi. Gde ima lopova, mora biti i prosjaka. Zamisljao je da je njihov novac raspoređen po porodicama u ovom gradu u obliku mreže kanala za navodnjavanje, kao genealoško stablo nepoštenja i najsiročajniji zacelo nosi u svom džepu deo plena. Svi će sada platiti kao što Bog zapoveda.

Krenuo je prema crkvi. Kraj vrata na tlu bila su dva projekata i Fraskito ih pozdravi podigavši ruku. Onda ih je dobro odmerio i prostreljao pogledom kada da ih upozorava: »Ni kamenjem me nećete oterati odavde«. Prosjaci prvo oboriše pogled, a onda ga skrenuše u stranu zaklanjavajući oči kao da im smeta sunce. On sede na stepeništu, stavi pokraj sebe crnu kapu okrenuvši je naopako i ostade da čeka mičući usnama kao što su činili drugi kad bi neko naišao. Uđoše i izadoše neke žene. Novac zasija mutnim sjajem na crnoj postavi kape poče da pada kao krupne kapi slave kiše. Bio je miran, zagledan u daljinu, preko ulica, preko polja. Nisu mu činili milosrde, već pravdu. Vraćali su mu bez žurbe i u malim delovima ono što su mu dugovali. Milosrde je bilo njihov novac spasenja. On je mislio što je mislio, a oni su verovali da pune škrinju sa onoga sveta.

Kad je došlo podne, drugi siromasi odoše, samo se sunce lagano popelo u stepenište pred crkvom. Zlatno, zubato sunce. Uz ulicu se penjao slijepi miris ulja i pržene ribe. Fraskito još nije imao novca za jelo i čekao je strpljivo, to ga je pomalo i zabavljalo. Čekao je večernju ispostavu. A kako nije imao šta da radi, bojažljivo se ušunjao u crkvu, klekao na kameni pod između ulaznih vratu i stuba sa škropionicom i molio se za Huanu Bogu, koji se bio na suprotnom kraju, sav blistav od zlata. Shvatio je da to može lako činiti svakoga dana i bio je blažen od radosti.

Fraskito je stekao poverenje kao korisnik javnog milosrda, postao je navika milosrdnih ljudi, pretvorio se u savršenog projekata. Njegova odeća je svakim danom sve više odgovarala njegovom položaju – postajala je podrpana, prašnjava, bezoblična. Fraskito je spačao u zaklonima od kamena; da se zaštiti od hladnoće šćučirio bi se uz neku kamenu ogradu. Stajao je u redu sa ispruženom limenom porcijom pred kapijom kasarne i samostana. Više puta su pokušali da ga oteraju, jer nije bio meštanin. Ali on je znao da se oni koji jedu, a ne žele da se osramote, umore pre onih koji ne jedu, a već su osramočeni i zato nisu uspeli. Ponekad bi govorio glasno. Bio je sa Huanom. Neki put, noću, licem bi gotovo doticao zemlju da ga ona bolje čuje. Huana je već znala kako je to kad vrelo sunce dove nad njen grob; kad ledena, obilna kiša probija zemlju i bez milosti plavi mrtve, sidro o vratu smrti. Huana je bila nepovratno mrtva.

Skoro svake večeri svodio je račune. »Već su nam vratili osam hiljada dvesta, osam hiljada trista, osam hiljada trista devedeset sedam«. To je govorio Huan. Mnoge stvari u vezi sa njom je već bio zaboravio i upinjao se nedeljama da ih se seti, ponekad bez uspeha. Huana se pretvarala u puko ime, u sagovornika bez tela, prilično neodređenog, a bez sumnje, nije znao zašto, u tajanstvenoj vezi sa njim.

Tako je prošlo šest godina, a jedne noći, kad je ležao umoran i pobeleo od inja, stalno je srce. U njegovom kaputu našli su presavijenu, izbleđenu i prijavu fotografiju sa svadbe. I dva umazana lista hartije ispisana olovkom. Jedan, pun sabiranja, sa mnogo puta prepravljenom i podvučenom cijfrom. I drugi na kome je pisalo: »Da me sahrane sa Huanom u Eku. Ja sam Fraskito.« Taj čovek je koštalo varošicu četrediset dve hiljade trista osamnaest pezeta. Po njegovom računu, ako nije bilo greške, milosrde je ostalo dužno pravdi osamdeset dve hiljade šesto sedamdeset i sedam pezeta.

S španskog preveo: Radivoje Konstantinović

Medardo Fraile (1925).

Pisac pozorišnih komada i priovedač. Autor više zbirki priovedača od kojih su najpoznatije: Stvari se menjaju na svetlosti (A la luz cambian las cosas. 1959). Istinite priče (Cuentos de verdad. 1964) i Pronalažači ničega i druge priče (Descubridor de nada y otros cuentos. 1970). Za Istinite priče je dobio Nagradu kritike.

pisaca, pesnika, koji se s pravom mogu nazvati klasicima XX veka. Svežina invencije ovih hispanoameričkih pisaca podjednako je oduševila kritiku i publiku širom sveta. Književnost španskog jezika ponovo doživljava svetsku slavu, ali ovog puta kroz dela pisaca Novog sveta. Međutim, španske pisce malo ko pominje. Mogao bi se steći pogrešan utisak da je savremena španska književnost nezanimljiva, često se previda očigledna istina da je čitava hispanoamerička literatura izrasla iz mnogovekovne i izuzetno plodne književne tradicije Španije.

Pre no što je i stekla svoj jezik, Španija je, moglo bi se reći, dala čovečanstvu jednog velikog pisca: Seneka se rodio na jugu Španije, u Korodi. Od Pesme Sidu, od XII veka do naših dana, razvija se jedna bogata i

raznovrsna književnost koja će u svom »zlatnom veku« sa Servantesom, Kevedom (Quevedo), Tirsom de Molinom Kalderonom (Calderon) i Gongorom, biti u samom vrhu svetske književnosti i služiti drugima kao uzor. Po red velikih romana, snažnih dramskih dela i rafiniranog pesništva, španska književnost ima i bogatu pripovedačku tradiciju koja je manje poznata samo zato što je u Evropi pripovetka dugo smatrana minornom književnom vrstom.

Španjska pripovetka se oslanja na trostruku tradiciju: istočnjačku evropsku i autohtonu. Od svih zapadnoevropskih naroda Španci su i u svom jeziku i u svojoj civilizaciji bili najviše izloženi uticaju Istoka budući da su Arapi prodri na Pirinejsko poluostrvo već početkom VIII veka, i držali u svojoj vlasti veći ili manji deo Španije sve do kraja XV veka. Rekonkista, ponovno osvajanje oslobođenje zemlje od Arapa, vraća konačno Španiju u krilo Evrope, pošto su se čitavim osam vekova u njenoj kulturi mešali plodnosni uticaji Istoka i Zapada. Nema sumnje da su Španci vrlo rano, usmenim putem, upoznali istočnjačke priče, pre no što su ih počeli pismeno prevoditi neposredno sa arapskog jezika. Prvi prevod ovih priča u Španiji, na latinskom, *Disciplina clericalis* (Svešteničko znanje), potiče iz XII stoljeća, a prvi prevod na španski je *Knjiga o Kalili i Dirmni* (*Libro de Calila e Dimna*) iz XIII veka. Ovaj potonji prevod i mnoge druge, naručio je Alfonso X Mudri, kralj Kastilje i Leona, zaštitnik nauke i umetnosti, i sam pesnik, španski vladar koji je osnovao čitavu prevodilačku školu na svom dvoru u Toledo. U srednjevjekovnoj Španiji bilo je poznato više zbornika istočnjačkih priča, ali i latinskih zbornika, kao *Gesta Romanorum* (*Podvizi Rimljana*), koji su predstavljali izvor motiva za priče na španskom jeziku. Ove prve priče većinom su basne ili kratke pripovesti bez razudene fabule sa elementarnom psihologijom ličnosti i podvučenom moralnom poukom. Mnoge od njih su satiričnog karaktera, a meta su im razne ljudske slabosti i poroci. Prva zbirka priča jednog španskog autora je grof *Lukanor ili Patronijeva knjiga* (*El conde Lukanor o Libro de Patronio*), delo infanta (princa) Huana Manuela (Juan Manuel). Ova zbirka pojavila se 1335. godine, čitavu deceniju pre Bokaljevog *Dekamerona*. Grof Lukanor i njegov savetnik Patronio raspravljaju o raznim društvenim i etičkim problemima. I poređ naglašene didaktičnosti, ova zbirka od pedeset i jedne priče ima nesumnjive književne vrednosti. Don Huan Manuel ume da ukraси svoje pripovedanje tananim psihološkim započnjima i uspeva da se donekle oslobođi konvencionalnog stila pripovedanja istočnjačke i antičke priče. Slične psihološke kvalitete ima i *Knjiga prave ljubavi* (*Libro de Buen Amor*) natpopa Huana Ruiz de Ita (arcipreste Juan Ruiz de Hita), delo napisano u stilu, u koje je autor uključio basne i priče sa moralnom poukom.

Pripovetka u Španiji u vreme renesanse veoma je omiljeno štivo mada je u senci drugih književnih vrsta. Za razliku od priče iz prethodnog perioda, španska pripovetka XVI i XVII veka je manje didaktična i znatno je raznovrsnija. Antonio de Torkemada (Torquemada) objavljuje 1553. godine *Satirične razgovore* (*Coloquios satiricos*). Antonio de Villegas (Villegas) u zbirci *Inventar* (*Inventario*, 1565) daje model »mavarske« priče, sa mnogo događaja i objektivnim slikanjem Arapa. Antonio de Eslava nastavlja tradiciju pustolovne priče zbirkom *Zimske noći* (*Noches de invierno*, 1609). Melchor de Santa Krus de Duenjas (Melchor de Santa Kruz de Duenas) objavljuje 1574. godine vrlo popularan izbor kratkih priča pod nazivom *Španski cvetnik* (*Floresta español*). Jedan od najstaknutijih, Juan de Timoneda (Juan de Timoneda), baš kao i Šekspir za svoje tragedije, crpe teme svojih dramatičnih priča iz *Geste Romanorum*.

Ovom obilju pridružuje se nov narativan oblik koji je ponikao u Italiji: *novela*. Ova vrsta pripovetke obraduje verovatan događaj iz života, ne sadrži fantastične elemente, ima mali broj ličnosti, zanimljivu radnju i efektan završetak. Španci, koji novelu nazivaju *novela corta* (jer reč *novela* u španskom jeziku označava roman), postaće veliki majstori ove književne podvrste već u XVII veku. Među brojnim autorima *novela* ističe se Franciskó Lopes de Villalobos (Francisco Lopez de Villalobos), Agustín de Rohas Viljandrando (Agustín de Rojas Villandrando), čuveni dramski pisac Tirso de Molina i, iznad svih, Servantes. Zanimljivo je da pisci često umeću svoje novele u veće celine, na način koji je poznat još u *Hiljadu i jednoj noći*. To čine Rohas Viljandrand sa *Veselim putovanjem* (*El viaje entretenido*, 1609), Tirso de Molina sa *Toledskim vrtovima* (*Los Cigarrales de Toledo*, 1621. i 1625) i Servantes sa *Don Kihotom*. Tirsova *Tri ismejana muža* (*Los tres maridos burlados*) i Servantesova *Novela o neopreznom radoznačalu* (*La novela del curioso impertinente*, XXXIII i XXXIV poglavje i dela *Don Kihota*) najpoznatije su umetnute novele u španskoj književnosti.

Ovajljivanje Servantesovih Uzornih novela (Novelas ejemplares, 1613) prestavlja događaj ne samo u španskoj nego i u svetskoj književnosti. Posle Hiljadi i jedne noći i Bokačovog Dekamerona Uzorne novele su najznačajnija zbirka priča i po književnoj vrednosti i po uticaju na potonju književnost.

Genijalni pisac *Don Kihota* svoju zbirku od dvanaest novela nazvao je *Uzornim* ne samo zato što svaka od njih sadrži neku moralnu pouku i druža primer koji valja oponašati; one su, po našem mišljenju, uzorne pre svega u književnom pogledu jer u njima Servantes pokazuje kako treba koristiti već postojeće modele pripovedanja, kako ih obnoviti i kako stvarati nove. Mnogi kritičari i istoričari književnosti začudo, u *Uzornim novelama* vide prevashodno uticaj italijanske novele. Međutim, čak i površno poređenje sa Bokacem ili Bandelom (Bandello) pokazuje koliko je Servantesova novela razudnije i bogatija. Bokačev pripovedanje je puno ljudrosti, njegove novele su izvanredne zbog svoje jednostavnosti, snaga njegovog stila je u šturost, ali u čitavom *Dekameronu* nema ni jedne priče na lik na Servantesove novele *Rinkonete i Kortadillo* (*Rinconete i Cortadillo*) ili *Razgovor pasa* (*El cologio de los perros*). U pitanju je nešto novo u pripovedačkoj umetnosti. U Servantesovoj priči vri život u svim njegovim mnogobrojnim, često protivrečnim vidovima. Njegov stil je raskošan i jedinstven u svojoj prirodnoj nehajnosti. U predgovoru sa *Uzorne novele* Borhes veli da bi se Servantesu u pojedinstvima moglo štošta zameriti, ali da celina ostavlja najsnažniji utisak. I doista, Servantesov stil je neponovljiv u svojoj gipkosti i bujnoj, baroknoj lepoti, kao što je neponovljiv i stil njegovih, u mnogo čemu njemu sličnih, veli-

kih savremenika, Šekspira i Montenja. Ovu trojicu velikih pisaca pozne renesanse, uprkos usmerenosti ka razlicitim knjizevnim rodovima, objedinjuje duboka duhovna srodnost i slično dijalektičko viđenje sveta u svoj njegovoj složenosti i protivrečnosti i čovekova sudbine u tom svetu.

Da Servantesove *Uzorne novele* predstavljaju pravi zaokret u evropskoj pripoveti, svedoči njihov ogroman uticaj na kasniju špansku, pa i čitavu evropsku književnost. Primera radi navedimo da su samo u francuskoj književnosti XVII veka pristalice Servantesovog shvatjanja novele veoma brojni i da među njima ima značajnih pisaca, kao što su Šarl Sorel (Charles Sorel), Gospoda de Lafajet (Madame de La Fayette) i Skaron (Scarron).

U prosvjetiteljskom XVIII stoljeću, i u Španiji i u Evropi, pripovetka je zanemarena književna vrsta. Pored Voltera (koji nije mnogo držao do svojih pripovedaka) jedva da bi se moglo nabrojati nekoliko značajnih evropskih pripovedača.

Sasvim je drukčija situacija u XIX veku. U vreme romantizma budi se interesovanje za narodno stvaralaštvo u kome priča, bajka zauzimaju centralno mesto. Braća Grim skupljaju i objavljaju nemačke narodne priče (1812. – 1814). Sledeći njihov primer Vuk Karadžić sakuplja srpske narodne umotvorine, a u Španiji zapisivanjem narodnog stvaralaštva bave se Fernan Cabaljero (Fernan Caballero) i Antonio de Trueba koji u svoje priče unose elemente folklor-a. Andersen između 1835. i 1872. god. objavljuje čuvene Bajke, u evropskoj književnosti cveta fantastična priča: Hofman (Hoffmann), Nodije (Nodier), Merime (Merimee), Gogolj. U Španiji najveći majstor fantastike je Gustavo Adolfo Beker (Becquer). U svojini *Legendama (Leyendas)* on srećno objedinjuje dve romantičarske opsesije: natprirodno i viteški srednji vek, stvarajući lirsuku prozu klasične fakture, a punu dramskog naboja. Tradiciju fantastične priče sa uspehom nastavljaju Ramon del Valle-Inkran (Ramon del Valle-Inclan), Venceslao Fernanedes Flores (Wenceslao Fernandez Florez), a među našim savremenicima Huan Antonio de Sunsuegi (Juan Antonio de Zunzunegui) i Kamilo Hose Sela (Camilo Jose Cela) koji u svoje fantastične priče unose i specifično španski humor sa elementima apsurd-a. Mada španski pripovedači imaju smisla za humor i umeju da budu vedri, kao na primer Armando Palasio Valdes (Palcio Valdes), Hose Nogales (Jose Nogales), pa čak i tragični romantičar Mariano Hose de Lara (Jose de Larra), španskom pripovetkom, kao i čitavom španskom književnošću dominira ono što je Unamuno nazvao tragičnim osećanjem života. Bilo da su u pitanju filozofske pripovetke Gabrijela Miro (Gabriel Miro) i Migela de Unamuno (Miguel de Unamuno), ili novele Emissije Pardo Bazan (Emilia Pardo Bazan), nad čovekom se nadnosi njegova neumitna sudbina.

Još više nego španska filozofska pripovetka, koja i u okvirima evropske književnosti predstavlja izuzetnu vrednost kao originalna sinteza novih eseja, za špansku književnost je karakteristična realistička priča, novela, »isečak iz života«. Kao što su nenadmašni realisti u slikarstvu, Španci su izvrsni u narativnoj prozi uopšte. Velaskes (Velasquez) nemilosredno verno naglašava ružnoca infantkinja, Muriljo (Mirillo) životpisno prikazuje svoje božjake, a Ribera tamnim bojama slika svoje stroge isposnike; bliski ovim velikim slikarima po shvatavanju umetnosti, španski pripovedači nastavljaju slavnu Servantesovu tradiciju sveobuhvatnog realizma.

U obilju izvrsnih pripovedača realističke inspiracije izdvajaju se Leopoldo Alas Klarin (Clarín) i Visente Blasko Ibanjés (Vicente Blasco Ibáñez). Velika španska književnica E. Pardo Basan, koja se po značaju pripovedačkog dela može porebiti sa Mopasanom, ovako definisi svoju poetiku pripovetke u predgovoru *Ljubavnih priča* (*Cuentos de amor*): »Ističem posebnu sličnost između koncepcije priče i koncepcije lirske pesme: i jedna i druga su hitre i vrlo silovite kao blesak iskre jer na to obavezuje kratkoća, nužan uslov priče. Originalna priča koja se ne smisli brzo, nikad nije uspela.« Ovakvo shvatanje pripovetke blisko je mnogim savremenim španskim pripovedačima: Luisu Rómjeru, Medardu Fraileu, Ana Mariji Matute.

vedacima, Luisu Rovira, Medardu i Franju, Alu Mariju Matiću.

Posle izolacije duge četiri decenije, prouzrokovane građanskim ratom i Frankovom diktaturom, Španija se polako vraća Evropi i svetu pokazujući da njena savremena književnost dostoјno nastavlja svoju veliku tradiciju. Bilo da su živeli u emigraciji, kao Francisko Ajala (Francisco Ayala), ili su stasali u zemlji, kao Hose Amilio (Jose Amillo), današnji španski priopovedači ne zaostaju za slavnim prethodnicima niti za najboljim piscima našeg vremena. Od srednjeg veka do danas priopvetka je omiljen književni oblik u Španiji. Iako ni u Španiji, kao ni drugde u Evropi, priopvetka nema prestiž romana ili drame, ona u mnogo čemu bolje odražava ne samo razvoj čitave španske književnosti nego i duhovnu istoriju španskog naroda, njegova hteњa i verovanja, nade i zablude. Naklonost španskih pisaca prema priopveci uprkos strogim književnim zakonodavcima, jeste jedan oblik vernosti kastilijskom jeziku, i možda ispunjenje jednog tajnog zaveta ili duga besmrtnom tvorcu *Uzornih priča*.

Deo iz knjige »Antologija šanske pripovetke od Servantesa do danas«, koja će se uskoro pojaviti u izdanju »Bratstvo-jedinstvo«.

¹Mi smo tek nedavno dobili integralni prevod ove značajne knjige: *Uzorne novele*, Matica srpska, Novi Sad, 1981., preveli Haim Alkalaj i Duško Vrtunski.